

УДК 327.5:355.48(470+477)

Миронова М. І.,

myronowa@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1438-4394,

к.е.н., доцент кафедри міжнародних економічних відносин, Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

Сватюк О. Р.,

oksana.r.svatiuk@lpnu.ua, ORCID: 0000-0003-0099-2532,

к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту персоналу і адміністрування, Національний університет "Львівська політехніка", м. Львів

СУТНІСТЬ ТА ПРИЧИНИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІКО-ПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТІВ У КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

***Анотація.** У статті проаналізовано причини та генезу російсько-українського політичного конфлікту, який у 2022 році переріс у повномасштабну війну на території України. Метою дослідження є обґрунтування сутності та причин міжнародних економіко-політичних конфліктів, а також науково-теоретичних підходів щодо вирішення політичного конфлікту, який є першопричиною російсько-української війни. У ході дослідження авторами застосовувалися порівняльно-історичний метод, метод джерелознавчого аналізу, а також загальнофілософські методи, такі як індукція, дедукція, синтез й аналіз. Для досягнення поставленого у статті завдання визначено сутність політичного й політико-економічного конфлікту, здійснено поділ політико-економічних конфліктів на конфлікт цінностей, інтересів, ідентифікації, визначено їх сутнісні причини. Війна як збройний конфлікт є найбільш небезпечною формою політичного конфлікту, позаяк викликає перехід до нищівних дій на території країни, передбачає залучення великої кількості учасників, значних втрат серед військових та мирного населення. Історична й сучасна реальність в Україні з 2014 року демонструє політичні та збройні конфлікти, які набуті з пострадянського суспільства як прояв і наслідок серйозних суперечностей, що не отримували свого вирішення в межах системи свого часу. Саме тому в XXI ст. набули поширення збройні, політичні, економічні, міжетнічні конфлікти. У вітчизняній науці довгий час домінувала точка зору, що державна влада та політика призначені для пошуку балансу інтересів захоплення природних, енергетичних, людських ресурсів, а це повністю ліквідує конфлікт. Однак влада нашої держави вісім років не змогла впоратися з вторгненням на окремі території. Аналізуються передумови, характер війни на території України як політичного конфлікту та пропонуються ключові напрями його вирішення. Зроблено висновок, що для України вагомим перспективою є вступ до ЄС та НАТО задля майбутніх гарантій миру та захисту від подальшого чи нового вторгнення РФ на нашу територію.*

Ключові слова: політичний конфлікт, економіко-політичний конфлікт, управління конфліктами, російсько-українська війна.

Myronova M. I.,

myronowa@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1438-4394,

Ph.D., Associate Professor of the Department of International Economic Relations, Lviv University of Trade and Economics, Lviv

Svatiuk O. R.,

oksana.r.svatiuk@lpnu.ua, ORCID: 0000-0003-0099-2532,

Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of the Department of Human Resource Management and Administration, "Lviv Polytechnic" National University, Lviv

ESSENCE AND CAUSES OF INTERNATIONAL ECONOMIC AND POLITICAL CONFLICTS IN THE CONTEXT OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

***Abstract.** The article analyzes the causes and genesis of the Russian-Ukrainian political conflict, which in 2022 escalated into a full-scale war in Ukraine. The aim of the study is to substantiate the nature and causes of international economic and political conflicts, as well as scientific and theoretical approaches to resolving the political conflict,*

which is the root cause of the Russian-Ukrainian war. In the course of the research the authors used the comparative-historical method, the method of source analysis, as well as general philosophical methods such as induction, deduction, synthesis and analysis. To achieve the task set in the article, the essence of political and political-economic conflict is determined, the division of political and economic conflicts into conflicts of values, interests, identification, their essential causes are determined. War as an armed conflict is the most dangerous form of political conflict, as it causes the transition to destructive actions in the country, involves a large number of participants, significant losses among the military and civilians. The historical and contemporary reality in Ukraine since 2014 demonstrates that the political and armed conflicts that have emerged from post-Soviet society as a manifestation and consequence of serious contradictions that have not been resolved within the system of their time. That is why in the XXI century. armed, political, economic, and interethnic conflicts became widespread. For a long time, the prevailing view in domestic science was that state power and politics are designed to find a balance of interests in the seizure of natural, energy, and human resources, and this completely eliminates the conflict. However, the authorities of our state for eight years could not cope with the invasion of certain territories. The preconditions, the nature of the war on the territory of Ukraine as a political conflict are analyzed and the key directions of its solution are offered. It was concluded that Ukraine's accession to the EU and NATO is a significant prospect for future guarantees of peace and protection against further or new invasion of the Russian Federation on Ukrainian territory.

Key words: political conflict, economic and political conflict, conflict management, Russian-Ukrainian war.

JEL Classification: F51, Z18

DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2022-68-12>

Постановка проблеми. Російсько-український економіко-політичний конфлікт відкрито розпочався у 2014 році з політичного конфлікту на Сході України та Автономній Республіці Крим. Він виявився в діяльності всіх політичних і соціальних інститутів цих територій, у спровокованих агресором соціальних групах, у взаємовідносинах між людьми. У вітчизняній науці довгий час домінувала точка зору, що державна влада та політика призначені для пошуку балансу інтересів захоплення природних, енергетичних, людських ресурсів, а це повністю ліквідує конфлікт. Однак влада нашої держави вісім років не змогла впоратися із вторгненням на окремі території.

Історична й сучасна реальність із 2014 року показує, що політичні та збройні конфлікти, набуті з пострадянського суспільства як прояв і наслідок серйозних суперечностей, не отримували свого вирішення між владами двох країн у межах системи свого часу. Тому в XXI ст. набули поширення збройні, політичні, економічні, міжетнічні конфлікти. Окремого вирішення потребував “авіаційний конфлікт між Україною та Росією”, що виник у 2015 році як економіко-політичний конфлікт у галузі авіасполучення внаслідок окупації Криму. Всі ці конфлікти є різноманітними за змістом і мало враховують соціальні наслідки в суспільстві, зокрема геноцид нації. Усі вони відрізняються за суб’єктами творення, за своїми масштабами, тривалістю та глибиною. В усі часи розвитку суспільно-політичних відносин виникають усе нові й нові суперечності. Тому дослідження даної проблематики завжди є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження сутності та причин економіко-політичних конфліктів зробили В. І. Абрамов, Г. П. Ситник, В. Ф. Смолянук та ін. [1], А. І. Берлач, В. В. Кондрюкова, В. О. Криволапчук,

О. Г. Поліщук [2], В. С. Бліхар, М. П. Гетьманчук, С. Ф. Орлов та ін. [3], І. Л. Валецька, Г. М. Перепелиця [4], Г. М. Захарчин, Р. О. Винничук [5], В. С. Петрінко [6]. Втім, найбільша відповідальність академічної спільноти полягає в тому, щоб зрозуміти конфлікт та його внутрішні причини, як економічні, так і політичні (загострення поляризації, яке затьмарює те, що відбувається, і, отже, перешкоджає розгляду прагматичних рішень) з метою якнайшвидшого вирішення збройного конфлікту та формування ефективної системи управління глобальною національною безпекою.

Постановка завдання. Мета дослідження – обґрунтувати сутність та причини міжнародних економіко-політичних конфліктів, визначити науково-теоретичні підходи щодо вирішення політичного конфлікту, який є першопричиною російсько-української війни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Влада асоціюється з такими явищами, як протистояння, спротив, примус санкціями та іншими негативними проявами, саме тому більшість дослідників відносять конфлікт до частини невід’ємних елементів владних відносин. Деякі дослідники навіть стверджують, що політика вже сама по собі є нічим іншим, як глобальним конфліктом.

Поняття політико-економічного конфлікту означає протистояння між суспільними силами в інститутах політичної державної влади за доступ до можливості ухвалення суспільно значущих рішень. Як вид політичних відносин політичний конфлікт проявляється через форму політико-економічного процесу. Політичний конфлікт відрізняється від інших конфліктів тим, що він є взаємодією між суб’єктами, пов’язаною з існуванням, виявленням, висловленням і реалізацією спільних інтересів, у першу чергу – великих соціальних груп.

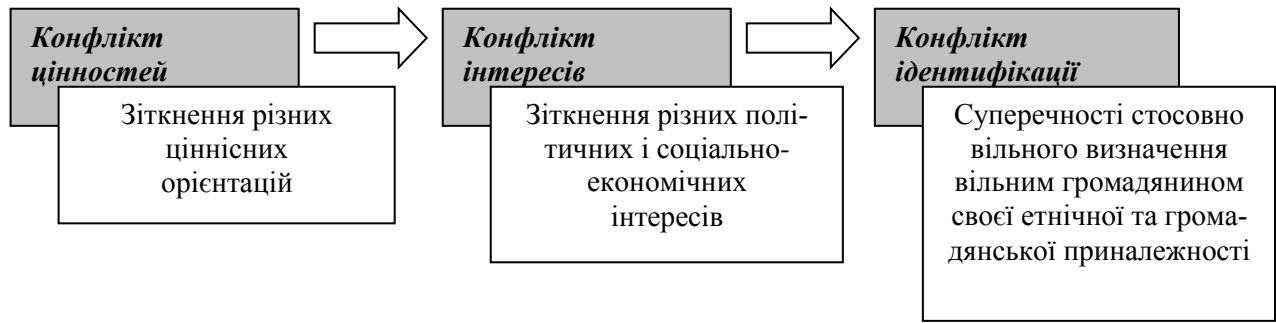

Рис. 1. Поділ політично-економічних конфліктів

Побудовано авторами за джерелами [3; 4; 6].

“Політичний конфлікт – гостре зіткнення протилежних сторін, обумовлене взаємним проявом різних політичних інтересів, поглядів, цілей у процесі придбання, перерозподілу і використання політичної та державної влади, оволодіння провідними позиціями в інститутах і владних структурах, боротьби за право на вплив або доступ до прийняття важливих рішень з питань влади і власності в суспільстві” [3].

Нині існують численні способи класифікації конфліктів із використанням різних критеріїв. Практично кожен дослідник прагне по-своєму згрупувати політичні конфлікти, і практично всі класифікації певним способом різняться між собою. У вітчизняній політичній науці найпоширеніший поділ політично-економічних конфліктів на такі конфлікти: *цінностей, інтересів та ідентифікації* [6] (рис. 1).

Конфлікт цінностей виникає переважно за відстоювання принципів рівності, демократії, свободи тощо. Прикладом у політичній системі нашої держави такого виду конфлікту є Революція гідності 2013-2014 рр. як боротьба за відстоювання рівності, гідності й свободи.

Конфлікт економічних інтересів пов’язаний із різними розбіжностями насамперед політичних та соціально-економічних інтересів. Наприклад, конфлікти між бізнес-групами чи олігархами, що мають політично-економічний вплив, яких у нашій державі багато.

“Конфлікт ідентифікації – суперечності стосовно вільного визначення вільним громадянином своєї етнічної та громадянської приналежності” [4]. Це, наприклад, сепаратизм східних регіонів в Україні та Криму, спроби надання російській мові статусу державної, акції проти НАТО, негативний образ певного регіону, як-от Донбасу, Західної України, анексія Криму тощо.

Найчастіше конфлікти виникають саме у політичній сфері. Питання політичних конфліктів, причин їх виникнення та способів вирішення є одними з найактуальніших для всіх поколінь. Проблеми

збройних конфліктів привертати до себе увагу зі зміною влади в Криму, Донецької та Луганської областей. Ці проблеми намагалися вирішити мирними домовленостями між державами та впровадженими санкціями щодо Росії. Проте ці конфлікти переросли у збройний напад на Україну в 2022 році.

Причини політичних конфліктів у тоталітарних режимах зображені на рис. 2.

Конкретні причини політичних конфліктів є в основі поведінки конкуруючих сторін, які у більшості випадків є несумісними. Різноманітною є мотивація групових політичних конфліктів: економічні труднощі, політичні симпатії і антипатії; домагання політичного лідерства, національна гордість і зневага до інших національностей тощо.

Не менш багатогранними є причини політичних конфліктів на міжнародній арені [9]. Це перш за все територіальні претензії однієї країни до іншої (всупереч чинним міжнародним договорам), національна пригніченість, а також *“нерівне становище державної нації та національних меншин”* [10].

Серед багатьох важливих завдань, які постають перед державою в процесі державотворення, виняткове місце займає завдання досягти національної злагоди, політичної й соціальної стабільності, гарантувати забезпечення прав громадян. Невирішеність цих питань створює умови для розвитку конфліктів.

“Дестабілізація влади і дезінтеграція суспільства виникають у суспільстві не тому, що існують конфлікти, а через невміння врегулювати політичні суперечності чи елементарне ігнорування цих колізій” [2]. Конфлікти в сучасному світі мають глобальний характер і є закономірним явищем. Попри це вважається, що політичні конфлікти відіграють позитивну роль у суспільному житті, бо вони сигналізують владі про існуючі суперечності, розбіжності позицій громадян і стимулюють дії, здатні поставити ситуацію під контроль.

Рис. 2. Причини політичних конфліктів у тоталітарних режимах

Побудовано авторами за джерелами [1; 3].

Розглянемо найбільш суттєві причини політичних конфліктів.

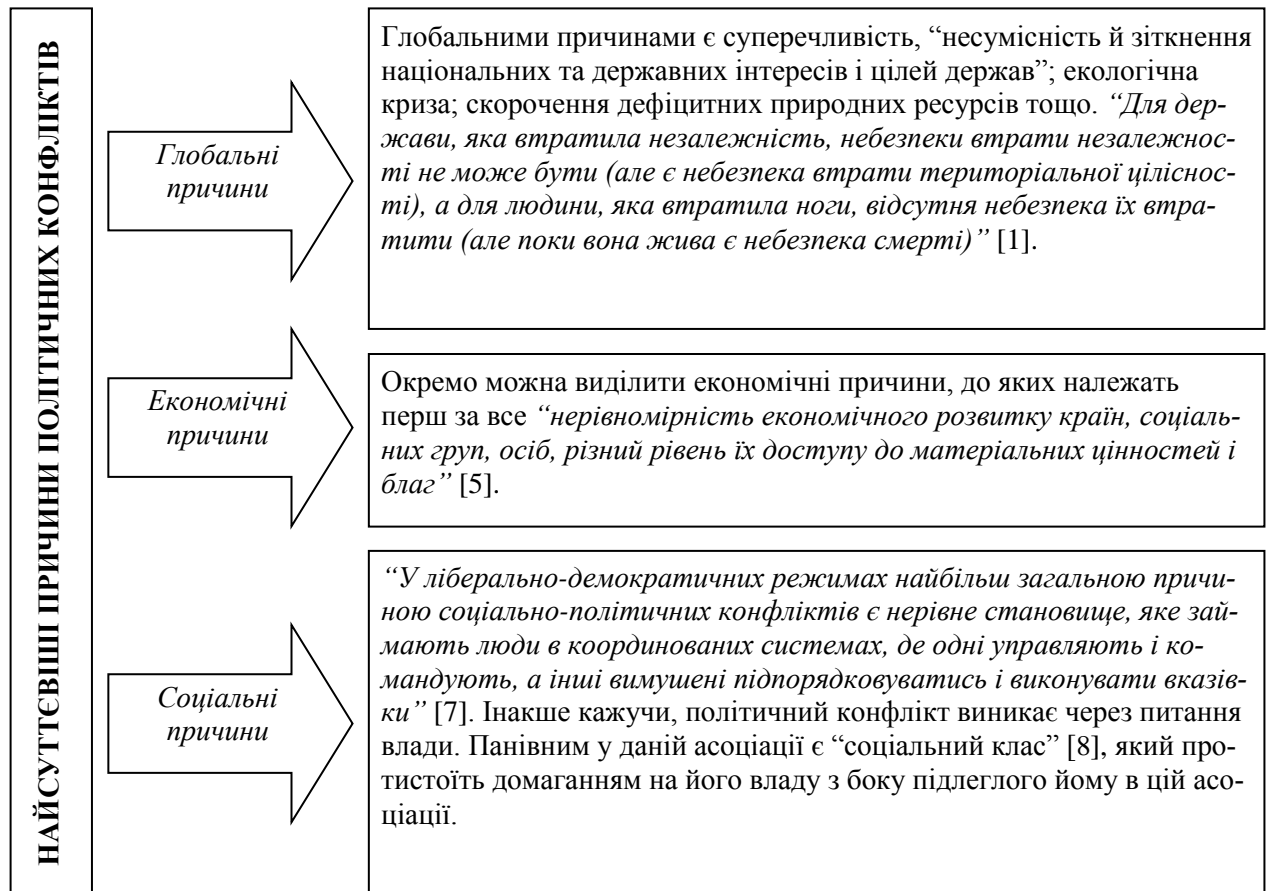

Рис. 3. Найсуттєвіші причини політичних конфліктів

Побудовано авторами за джерелами [1; 5; 7; 8].

Кількість воєнно-політичних конфліктів у світі з часів завершення Другої світової війни помітно зросла. Доцільно перерахувати найбільш значні конфлікти, які передували російсько-українській війні на території України. Одним із перших був конфлікт, пов'язаний із окупацією Кримського півострова. З 2014 року почався період неспокою на Сході України, в “зоні АТО”. Вісім років Україна стоїть перед низкою загроз і викликів, серед яких одним із основних є вирішення збройного найсмертоноснішого конфлікту в східних регіонах, у якому з 2014 року загинуло понад 14 тисяч людей, 30 тисяч поранено, а близько 2 млн жителів стали внутрішньо переміщеними особами, окуповано 43,7 тис. кв. км (7,2 % території України) [11]. Попри зусилля української влади щодо мирного врегулювання конфлікту, діям офіційного Києва бракувало стратегічних підходів, комплексності, ефективності та послідовності. Рішення ухвалювалися з критичним запізненням. Загалом до 2021 року спостерігалася відсутність цілісної стратегії опору російській агресії.

24 лютого 2022 року ворог перейшов у відкрити повномасштабну атаку територією нашої України. Проте, як зазначають науковці, *“вторгнувшись в Україну, путін та його військові зробили стратегічну помилку. Рішення про вторгнення в Україну багато аналітиків та експертів сприймали як малоймовірне, оскільки це був найпростіший і найнезграбніший вибір із кількох можливих варіантів, який найменше відповідав раціональним зовнішньополітичним інтересам росії. Вторгнення консолидувало українців незалежно від їхніх політичних та ідеологічних поглядів, посилює антиросійські настрої та сприяло євроатлантичній інтеграції України. Іншими словами, Москва отримала абсолютно протилежне тому, чого вона хотіла, ситуацію, яку вона намагалася зірвати всіма можливими засобами”* [12, с. 197].

З огляду на геополітичні обставини та на внутрішні процеси, зокрема на окупованих територіях, слід визнати, що час грає не на користь Україні. Відтак нагальною є необхідність оновлення, удосконалення та зміцнення державної політики як загалом із опору російської агресії, так і з урегулювання війни в Україні шляхом переговорів. Основні питання вирішення російсько-української війни як політичного конфлікту, що потребують негайних міжнародних рішень: “закрите” небо; постачання в Україну військових літаків, танків та іншого озброєння, у т. ч. “важкого”; введення ембарго на російський газ і нафту; посилення економічних санкцій щодо країни-агресора, її господарських суб'єктів та окремих громадян тощо.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Конфлікти та війни – нескінченна й перманентна світова проблема. Мільйони людей були і є безпосередніми учасниками цих подій та їх жертвами геноциду. На всіх етапах розвитку людства війни та конфлікти були неодмінними його супутниками, бізнесом для виробників зброї, медикаментів, інших товарів.

Міжнародні економіко-політичні конфлікти виникають зазвичай через прагнення задовольнити свої інтереси, і переважно це задоволення інтересів великих соціальних класів чи груп, а не окремих індивідів. Поведінка протиборчих сторін – основна причина даного виду конфлікту. Виняткову небезпеку в процесі міжнародних конфліктів мають мовно-маніпулятивні технології, які пронизують всі періоди конфлікту.

Війна як збройний конфлікт є найбільшою небезпечною формою політичного конфлікту, позаяк викликає перехід до нищівних дій по території країни, передбачає залучення великої кількості учасників, значних втрат серед військових та мирного населення. Для України вагомою перспективою є вступ до ЄС та НАТО задля майбутніх гарантій миру та захисту від подальшого чи нового вторгнення РФ на нашу територію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абрамов В. І., Ситник Г. П., Смолянчук В. Ф. та ін. Глобальна та національна безпека. Київ : НАДУ, 2016. 164 с.
2. Берлач А. І., Кондрюкова В. В., Криволапчук В. О., Поліщук О. Г. Конфліктологія. Одеса : ОДУ-ВС, 2010. 162 с.
3. Бліхар В. С., Гетьманчук М. П., Орлов С. Ф. та ін. Політологія. Львів : ПП “Арал”, 2018. 540 с.
4. Валецька І. Л., Перепелиця Г. М. Конфлікт міжнародний. *Українська дипломатична енциклопедія*. Київ : Знання України, 2004. Том 1. 760 с.
5. Захарчин Г. М., Винничук Р. О. Управління конфліктами. 2-е вид. Львів : Львівська політехніка, 2019. 192 с.
6. Петрінко В. С. Конфліктологія. Ужгород : Говерла, 2020. 360 с.
7. Лещенко О. Я. Трансформація системи цивільного захисту України в умовах сучасних воєнно-політичних конфліктів гібридного типу : дис... канд.. політ. наук: 21.01.01 – основи національної безпеки держави (політичні науки). Київ : Національний інститут стратегічних досліджень, 2020. 293 с.
8. Кузнєцова А. Я., Скринник З. Е., Жеребило І. В. та ін. Соціальне забезпечення в Україні. Львів : Видавництво Університету банківської справи, 2021. 547 с.
9. 10 Conflicts to Watch in 2020. URL: <https://foreignpolicy.com/2019/12/26/10-conflicts-to-watch-2020/>.
10. Про національні меншини в Україні: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2494-12>.
11. Виступ Президента України на дебатах ГА ООН з питання: “Ситуація на тимчасово окупованих територіях України”. URL: <https://www.zoda.gov.ua/news/44493/vistup-prezidenta-ukrajini-na-debatah-generalnoji-asambleji-oon-z-pitannya-situatsiya-na-timchasovo-okupovanih-teritoriyah-ukrajini.html>.
12. Миронова М. І., Михальський Ю. В. Українсько-російська війна: національно-культурний,

економічний та геополітичний контексти. *Вісник Гуманітарного наукового товариства: наукові праці*. 2022. Вип. 22. С. 195-200.

REFERENCES

1. Abramov, V. I. Sytnyk, H. P. and Smolianiuk, V. F. ta in. (2016), *Hlobal'na ta natsional'na bezpeka*, NADU, Kyiv, 164 s.
2. Berlach, A. I. Kondriukova, V. V. Kryvolapchuk, V. O. and Polischuk, O. H. (2010), *Konfliktolohiia*, ODUVS, Odesa, 162 s.
3. Blikhar, V. S. Het'manchuk, M. P. and Orlov, S. F. ta in. (2018), *Politolohiia*, PP "Aral", L'viv, 540 s.
4. Valevs'ka, I. L. and Perepelytsia, H. M. (2004), *Konflikt mizhnarodnyj. Ukrains'ka dyplomatychna entsyklopediia*, Znannia Ukrainy, Kyiv, Tom 1, 760 s.
5. Zakharchyn, H. M. and Vynnychuk, R. O. (2019), *Upravlinnia konfliktamy*, 2 nd ed, L'vivs'ka politekhnika, L'viv, 192 s.
6. Petrisko, V. S. (2020), *Konfliktolohiia*, Hoverla, Uzhhorod, 360 s.
7. Leschenko, O. Ya. (2020), *Transformatsiia systemy tsyvil'noho zakhystu Ukrainy v umovakh suchasnykh voienno-politychnykh konfliktiv hibrydnogo typu : dys... kand.. polit. nauk: 21.01.01 – osnovy natsional'noi bezpeky derzhavy (politychni*

nauky), Natsional'nyj instytut stratehichnykh doslidzhen', Kyiv, 293 s.

8. Kuznietsova, A. Ya. Skrynnyk, Z. E. and Zherybylo, I. V. ta in. (2021), *Sotsial'ne zabezpechennia v Ukraini*, Vydavnytstvo Universytetu bankivs'koi spravy, L'viv, 547 s.

9. 10 Conflicts to Watch in 2020, available at: <https://foreignpolicy.com/2019/12/26/10-conflicts-to-watch-2020/>.

10. Pro natsional'ni menshyny v Ukraini: Zakon Ukrainy, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2494-12>.

11. Vystup Prezydenta Ukrainy na debatakh HA OON z pytannia: "Sytuatsiia na tymchasovo okupovanykh terytoriiakh Ukrainy", available at: <https://www.zoda.gov.ua/news/44493/vistup-prezidenta-ukrajini-na-debatah-generalnoji-asambleji-oon-z-pitannya-situatsiya-na-timchasovo-okupovanih-teritoriyah-ukrajini.html>.

12. Myronova, M. I. and Mykhal's'kyj, Yu. V. (2022), *Ukrains'ko-rosijs'ka vijna: natsional'no-kul'turnyj, ekonomichnyj ta heopolitychnyj konteksty*, *Visnyk Humanitarnoho naukovoho tovarystva: naukovyi pratsi*, vyp. 22, s. 195-200.

Стаття надійшла до редакції 20 червня 2022 року